

ශ්‍රී ලංකාවේ ශාක හඳුනාගැනීම සඳහා අත්පොත්

උද්භිද විද්‍යාවේදී Flora යන ඉංග්‍රීසි වචනයේ පවතින එක් තේරුමක් වන්නේ “කිසියම් රටක/නිශ්චිත ප්‍රදේශයක පවතින ශාක” යන්නයි. එම අර්ථයෙන් ගත්විට Hand book to the Flora of Ceylon යනු ලංකාවේ පවතින ශාක විශේෂ හඳුනාගැනීම සඳහා වන අත්පොත ලෙස හැඳින්විය හැකිය.

ශ්‍රී ලංකාවේ පවතින ශාක හඳුනාගැනීම සඳහා උද්භිද විද්‍යාඥයන් විසින් උද්භිද විද්‍යාත්මක කරුණු සහිතව සකසන ලද පරිපූර්ණම අත් පොත් කාන්ඩ වනුයේ මෙම A Hand book to the Flora of Ceylon වන අතර මෙහි කාන්ඩ දෙකක් ඇත. එනම් ප්‍රථමයෙන් සකසන ලද අත් පොත් කාන්ඩය A Hand book to the Flora of Ceylon ලෙස නම් කර ඇති අතර එය කොටස් 6 කින් සමන්විත වේ. මෙම පොත් කාන්ඩය එවකට ජේරාදෙනිය උද්භිද උද්‍යානයේ අධ්‍යක්ෂ වශයෙන් කටයුතු කරන ලද බ්‍රිතාන්‍ය ජාතික හෙන්රි ට්‍රයිමන් මහතා විසින් සකස්කර කරන ලද නිසා මෙම පොත් කාන්ඩය Trimen series ලෙස ද හඳුන්වනු ලබයි. නමුත් අවසනාවන්ත ලෙස එතුමා එම කාන්ඩයේ අවසන් කොටස වන 6 වන කොටස සකස්කර අවසන් කිරීමට පෙර වයස අවුරුදු 53 දී මියගිය නිසා (එතුමා මියගොස් ඇත්තේ 1896 දී වන අතර ඒ වනවිටත් සකසා තිබූ IV සහ V කොටස් පසුව මුද්‍රණය කර ඇත ) පසුකාලයක එම කොටස ඒ වන විට සිදුකරන ලද නාමකරණ වෙනස්කම් ද සහිතව 1391 දී සකස්කොට අවසන් කරන ලද්දේ ශ්‍රී ලංකාවේ කෘෂිකර්ම දෙපාර්තමේන්තුවේ වර්ගීකරණ උද්භිද විද්‍යාඥ (Systematic Botanist) යන තනතුරේ කටයුතු කල තවත් බ්‍රිතාන්‍ය ජාතිකයකු වූ A.H.G. (Arther Hugh Garfit) Alston මහතා විසිනි. අන්තර්ජාලයේ පවතින විස්තර වලට අනුව එතුමා උපත ලබා ඇත්තේද හෙන්රි ට්‍රයිමන් මහතා මියගොස් වසර 6 කට පසුව වීම ද විශේෂයෙන් සඳහන් කල යුතුවේ.

එම කොටස් මුද්‍රණය කර ඇත්තේ පහත දැක්වෙන වසර වල වේ.

Part I- 1893, Part II- 1894, Part III-1895, Part IV-1898, Part V-1900, Part VI- 1931

මෙම අත්පොත් කාන්ඩය සැකසීමේදී ප්‍රධාන අවධානය යොමුකර ඇත්තේ ශ්‍රී ලංකාවට දේශීය ශාක විශේෂ සඳහා වන අතර ඒ වන විට විදේශ වලින් හඳුන්වාදී ඇති ශාක විශේෂ සමහරක් පිලිබඳවද විස්තර ඉදිරිපත් කර ඇත.

මෙම අත්පොත් කාන්ඩයේ ශාක කුලය පිලිබඳ විස්තරයක්, ශාක ගනය පිලිබඳ විස්තරයක් සහ එක් එක් ශාක විශේෂය පිලිබඳ විස්තරයක් මෙන්ම ශාක කුලය තුළ පවතින ශාක ගත හඳුනාගැනීම සඳහා සහ ශාක ගත තුළ පවතින ශාක විශේෂ හඳුනාගැනීම සඳහා උද්භිද විද්‍යාත්මක ලක්ෂණ පදනම් කරගෙන දෙබෙදුම් යතුර සකසා ඇත. මෙම දෙබෙදුම් යතුරු අනුගමනය කිරීමෙන් පහසුවෙන් විශේෂය හඳුනාගැනීම සිදුකිරීමේ හැකියාව පැවතුනද මෙම දෙබෙදුම් යතුරු බොහොමයක් භාවිතය සඳහා උද්භිද විද්‍යාව තුළ භාවිත වන තාක්ෂණික වචන (Technical words) පිලිබඳ මනා දැනීමක් අත්‍යවශ්‍ය වන බැවින් සාමාන්‍ය ජනතාවට මෙම පොත් ආධාරයෙන් ශාක හඳුනාගැනීම සඳහා පවතින අවස්ථාව අවම වේ. එහෙත් යමෙකුට ඒ සඳහා ඉතා බලවත් උනන්දුවක් ඇතිනම් මෙම අත්පොත් භාවිතය සිදුකල හැකිය.

මීට අමතරව එක් එක් ශාකය පවතින පරිසරය, උච්චත්වය, සුලභතාවය, මල් පිපෙන කාලය, ලෝකය තුළ ව්‍යාප්තිය, ආවේනික තාවය, දේශීය නාමය ආදියද සඳහන් කර ඇත. එසේම කිසියම් ශාකයක් පලමුව විස්තර කිරීමට යොදාගත් ප්‍රධාන නිදර්ශකය (Type specimen) කුමක්ද යන්නත්, එම ශාකය ලොවට හඳුන්වාදුන් පුද්ගලයාගේ නම සහ අදාල ප්‍රකාශනය කුමක්ද යන්නත් ඊට අදාල වෙනත් පරිශීලන ග්‍රන්ථ සමහරක නම් ද සඳහන්ව ඇත. එමෙන්ම විශේෂිත අවස්ථාවන් වලදී උද්භිද විද්‍යාත්මක නාමය සඳහා හේතු වූ කරුණු ද සටහන් කර ඇත. එමනිසා ලංකාවේ ශාක පිලිබඳ අතීත තොරතුරු ගවේෂනය කරන්නන්ට මෙම පොත් කාන්ඩය පරිශීලනය කිරීම ඉතා වැදගත් වේ. floraofsrilanka.com වෙබ් අඩවියේ පුස්ථාකාලයට පිවිසීමෙන් අත්පොත් කාන්ඩය බාගත කිරීම සිදුකල හැකිය.

ඉහත සඳහන් අත්පොත් කාන්ඩය සැකසීමෙන් පසුවද උද්භිද නාමකරණය සහ වර්ගීකරණයේ සිදුවූ ප්‍රගමනයට අනුව එහි අඩංගු කරුණු යාවත්කාලීන කිරීමක් අවශ්‍ය වූ බව වැටහී ගිය හෙයින් ඉන් (1931 වසරට) වසර 36 කට පමණ පසු (1967 දී) ඇමරිකානු ආධාර සහිතව එහි නව සංස්කරණයක් සිදුකිරීමේ අති දැවැන්ත කාර්යය ආරම්භ විය. එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස වෙලුම් 15 ක් සහ පලමු වෙලුම් 14 හි අන්තර්ගතය (Index) පිලිබඳ වෙනමම වෙලුමක් ද සහිතව ශ්‍රී ලංකාවේ දෙවන Flora කාන්ඩය වන A Revised Handbook to the Flora of Ceylon කාන්ඩය සකස් කරන ලද අතර එහි පලමු වෙලුම් තුන 1981 වසරේදී එලිදක්වන ලදී. මෙම කාන්ඩය ට්‍රයිමන්

මහතා විසින් සකස් කරන ලද පලමු කාන්ඩය මෙන් තනි පුද්ගලයකු විසින් සකසන ලද්දක් නොව එක් එක් ශාක කුලයට අදාළ විස්තර ලෝකයේ එම ශාක කුලය සම්බන්ධව සිටි විශේෂඥයකු /විශේෂඥයන් විසින් සැකසීම සිදුකර ඇත. එමනිසා මෙම කාන්ඩය සැකසීම සඳහා ලොව සැලකිය යුතු විශේෂඥයන් පිරිසකගේ දායකත්වය ලැබී ඇත. මෙම කාන්ඩයට අයත් වෙලුම් 15 සහ Index Volume සම්බන්ධ විස්තර පහතින් දක්වා ඇත.

A Revised Handbook to the Flora of Ceylon

Volume I – General Editor – M.D. Dassanayake, Editorial Board M.D. Dassanayake and F.R. Fosberg – Oxford and IBH Publishing Co. -1981

Volume II – General Editor – M.D. Dassanayake, Editorial Board M.D. Dassanayake and F.R. Fosberg – Oxford and IBH Publishing Co. – 1981

Volume III – General Editor – M.D. Dassanayake, Editorial Board M.D. Dassanayake and F.R. Fosberg – Oxford and IBH Publishing Co. – 1981

Volume IV – General Editor – M.D. Dassanayake, Editorial Board M.D. Dassanayake and F.R. Fosberg – Oxford and IBH Publishing Co. – 1983

Volume V – General Editor – M.D. Dassanayake, Editorial Board M.D. Dassanayake and F.R. Fosberg – Amerind Publishing Co – 1985

Volume VI – General Editor – M.D. Dassanayake, Editorial Board M.D. Dassanayake and F.R. Fosberg – Oxford and IBH Publishing Co. -1987

Volume VII – General Editor – M.D. Dassanayake, Editorial Board M.D. Dassanayake and F.R. Fosberg – Oxford and IBH Publishing Co. -1991

Volume VIII – General Editor – M.D. Dassanayake, Editorial M.D. Dassanayake and W.D. Clayton- Oxford and IBH Publishing Co. -1994

Volume IX – General Editor – M.D. Dassanayake, Editorial Board M.D. Dassanayake F.R. Fosberg and W.D. Clayton- Amerind Publishing Co – 1995

Volume X – General Editor – M.D. Dassanayake, Editorial Board M.D. Dassanayake and W.D. Clayton- Oxford and IBH Publishing Co. – 1996

Volume XI– General Editor – M.D. Dassanayake, Editorial Board M.D. Dassanayake and W.D. Clayton- Oxford and IBH Publishing Co. – 1997

Volume XII– General Editor – M.D. Dassanayake, Editorial Board M.D. Dassanayake and W.D. Clayton- Oxford and IBH Publishing Co. – 1998

Volume XIII– General Editor – M.D. Dassanayake, Editorial Board M.D. Dassanayake and W.D. Clayton- Oxford and IBH Publishing Co. – 1999

Volume XIV– General Editor – M.D. Dassanayake, Editorial Board M.D. Dassanayake and W.D. Clayton- CRC Press – 2000

A Revised Handbook to the Flora of Ceylon – Index to Volume 1-XIV, Editors M.D. Dassanayake and W.D. Clayton – CRC Press- 2003

Volume XV – Part A - General Editor – M.D. Dassanayake, Editorial Board M.D. Dassanayake and W.D. Clayton – Science Publisers - 2006

Volume XV – Part B - General Editor – M.D. Dassanayake, Editorial Board M.D. Dassanayake and W.D. Clayton – Science Publisers - 2006

මෙම අත්පොත් මේ වන විට මිලදී ගැනීම සඳහා වෙලදපලේ නොමැති (ඇතැම්විට ජාත්‍යන්තර වෙලදපලේ පිටපත් විකිණීමට තිබිය හැකි වුවත් අධික මිලක් සහිත වනු ඇත) අතර මෙම පොත් වල ඇති ඇතැම් කරුණු පහත වෙබ් අඩවියට පිවිසීමෙන් දැක බලාගත හැකිය.

<https://books.google.lk/books?id=Lv9B9ZLeu30C...>

ඉහත විස්තර පිලිබඳ අවධානය යොමු කල විට මෙම පොත් කාන්ධය සකසා මුද්‍රණය කිරීම සඳහා පමණක් වසර 40 ක පමණ කාලයක් ගතවී ඇති බවත් (ආරම්භක වර්ෂය 1967 ලෙස සැලකූ විට) අද වනවිට වසර 54 කුත් ගතවී ඇති බව පෙනේ. ශාක නාමකරණය සහ වර්ගීකරණය යන විෂයය ක්ෂේත්‍රය ඉතා වේගයෙන් වෙනස් වන්නක් නිසා මේ වන විටත් මෙහි සඳහන් ඇතැම් ශාක නාම සහ ඒවා අයත් කල දැන් විවිධ වෙනස්කම් වලට බඳුන්වී පැවතිය හැකිය.

මෙම වෙලුම් 15 අතරින් I සිට XIV දක්වා වෙලුම් වල ශ්‍රී ලංකාවේ පවතින සපුෂ්ප/මල් පිපෙන ශාක පිලිබඳවත් (XIV වෙලුමේ අවසානයට විවෘත බීජක ශාක එනම් දේශීය මඩු විශේෂ දෙකක් සහ හඳුන්වාදුන් ෆර්නස් විශේෂ දෙකක් පිලිබඳව ද විස්තර ඇතුලත් කර ඇත ) XV – Part A සහ Volume XV – Part B හි ශ්‍රී ලංකාවේ පවතින පර්නාංග සහ ඒ ආශ්‍රිත ශාක (Fern and fern allieis) විශේෂ පිලිබඳවත් විස්තර කර ඇත.

මෙම අත්පොත් කාන්ධය සැකසීමේදීද ප්‍රධාන අවධානය යොමුකර ඇත්තේ ශ්‍රී ලංකාවට දේශීය ශාක විශේෂ සඳහා වන අතර විදේශ වලින් හඳුන්වාදී ඇති එහෙත් මේ වන විට ස්වභාවික පරිසරයේ ව්‍යාප්තව පවතින ශාක විශේෂ රාශියක් පිලිබඳවද විස්තර ඉදිරිපත් කර ඇත.

මෙම අත්පොත් කාන්ධයේ ද ට්‍රයිමත් මහතා විසින් සකසන ලද මුල් කාන්ධයේ මෙන්ම ශාක කුලය පිලිබඳ විස්තරයක්, ශාක ගනය පිලිබඳ විස්තරයක් සහ එක් එක් ශාක විශේෂය පිලිබඳ විස්තරයක් මෙන්ම ශාක කුලය තුල පවතින ශාක ගන හඳුනාගැනීම සඳහා සහ ශාක ගන තුල පවතින ශාක විශේෂ හඳුනාගැනීම සඳහා උද්භිද විද්‍යාත්මක ලක්ෂණ පදනම් කරගෙන දෙබෙදුම් යතුරු ද සකසා ඇත. මෙම දෙබෙදුම් යතුරු අනුගමනය කිරීමෙන් පහසුවෙන් විශේෂය හඳුනාගැනීම සිදුකිරීමේ හැකියාව පැවතුනද මෙම දෙබෙදුම් යතුරු බොහොමයක් භාවිතය සඳහා උද්භිද විද්‍යාව තුල භාවිත වන තාක්ෂණික වචන (Technical words) පිලිබඳ මනා දැනීමක් අත්‍යවශ්‍ය වන බැවින් සාමාන්‍ය ජනතාවට මෙම පොත් ආධාරයෙන් ශාක හඳුනාගැනීම සඳහා පවතින අවස්ථාව අවම වේ.

මීට අමතරව එක් එක් ශාකය පවතින පරිසරය, උච්චත්වය, සුලභතාවය, මල් පිපෙන කාලය, ලෝකය තුල ව්‍යාප්තිය, ආවේනික තාවය, දේශීය නාමය ආදියද සඳහන් කර ඇත. පලමු කාන්ධයේ සඳහන්ව නොපවතින මෙම පොත් කාන්ධය සකසන කාලය වන විට ලංකාවෙන් එකතු කර ඇති ශාකාගාර නිදර්ශක පිලිබඳව ද ඇතැම් තොරතුරු මෙම අත්පොත් කාන්ධයට ඇතුලත් කර ඇත. එසේම ඇතැම් තොරාගත් ශාක විශේෂ වල පමණක් විස්තරාත්මක රූප සටහන් ද ඇතුලත් කර ඇත (දෙවන වෙලුමේ ඇතුලත් ඕකිඩ් කුලයට අදාල ශාක බොහොමයක රූපසටහන් ඇතුලත් වේ). XIV වෙලුමේ පමණක් අවසානයට වර්ණ සිතුවම් කිහිපයක් ද ඇතුලත්ව පවතී.

එසේම මෙහි VIII වන වෙලුම සහ ඉන් පසු වෙලුම් වල අවසාන පිටුවේ එම වෙලුම මගින් අලුතින් ප්‍රකාශයට පත් කරන ලද විශේෂ ලයිස්තුවක් ද ඉදිරිපත් කර ඇත. ඒ අනුව එලෙස මෙම වෙලුම් මගින් හඳුන්වාදුන්

- VIII - නව ශාක විශේෂ 2 ක් සහ නව ශාක ප්‍රභේද 3 ක්
- IX - නව ශාක විශේෂ 4 ක්
- X - නව ශාක විශේෂ 3 ක් සහ නව ශාක උප විශේෂ 1 ක්
- XI- නැත
- XII- නව ශාක විශේෂ 2, නව ශාක උප විශේෂ 2 ක් සහ නව ශාක ප්‍රභේද 4 ක්
- XIII- නව ශාක විශේෂ 6 සහ නව ශාක ප්‍රභේද 3 ක්
- XIV - නව ශාක විශේෂ 1 ද ලයිස්තු ගතකර ඇත.

මෙම A Revised Handbook to the Flora of Ceylon කාන්ධයේ බීජ ශාක පිලිබඳව සැකසූ වෙලුම් 14 පිලිබඳව වැඩිදුරටත් විස්තර සොයා බලන විට එමගින් ශ්‍රී ලංකාවේ පවතින ශාක කුල 217 ක් පිලිබඳව විස්තර කර ඇත. ඇතැම් ශාක කුල සහ ඒවාට අයත් සියලු ශාක පිලිබඳ විස්තර එක් කතාවරයක් විසින් සකසා ඇති

අතර ඇතැම් ශාක කුල පිලිබඳ විස්තර සැකසීම සඳහා කතාවරු දෙදෙනෙක් හෝ ඊට වැඩි ගනනක් සම්බන්ධ වී ඇත. මෙම කුල 217 අතරින් වැඩි සංඛ්‍යාවක් එනම් කුල 183 ක් පමණ පිලිබඳ විස්තර ඉදිරිපත් කර ඇත්තේ එක් කතාවරයෙක් විසිනි. එම කුල 183 විස්තර කිරීම සඳහා කතාවරු 52 ක් දායක වී ඇත. ඉන් වැඩිම කුල සංඛ්‍යාවක් විස්තර කිරීමට දායක වී ඇත්තේ මෙම කාන්ඩයේ ප්‍රධාන සංස්කාරකවරයා ද වශයෙන් කටයුතු කල මහාචාර්ය එම්.ඩී. දසනායකයන් වන අතර ඔහු විසින් ශාක කුල 34 ක් විස්තර කර තිබේ. ඉන් පසු පිලිවෙලින් D. Philcox -23, B.M. Wadhwa- 15, Aruna Weerasooriya- 14, Neil A. Harriman -12, L.H. Cramer -9 ද වශයෙන් විස්තර කර ඇත. තවත් 30 දෙනෙකු එක් කුලය බැගින් විස්තර කර ඇත. ඉතිරි කතාවරුන් කුල 2-5 අතර සංඛ්‍යාවක් විස්තර කිරීමට දායකවී ඇත.

කතාවරු දෙදෙනෙකුගේ දායකත්වයෙන් ශාක කුල 30 ක් පමණද, තිදෙනෙකුගේ සහභාගිත්වයෙන් තවත් කුල දෙකක් (FABACEAE සහ ARISTOLOCHIACEAE) ද, සිව්දෙනෙකුගේ සහභාගිත්වයෙන් එක් කුලයක් (RUBIACEAE) ද වශයෙන් විස්තර කිරීම් සිදුකර ඇති අතර කතාවරු වැඩිම සංඛ්‍යාවක් දායක වී ඇත්තේ තෘණ (Poaceae) ශාක කුලය විස්තර කිරීම සඳහා වේ. ඒ සඳහා කතාවරු 8 දෙනෙක් දායක වී ඇති අතර ඔවුන් මෙම කුලයට අයත් විවිධ ශාක ගනයන් වෙන්කරගෙන විස්තර කිරීම් සිදුකර ඇති බව පෙනේ. මින් එක් කතාවරයෙක් (Neil A. Harriman) එම කුලයට අදාල ප්‍රධාන කතෘ ලෙස කටයුතු කර ඇති අතර මෙම කාන්ඩයේ 8 වන වෙලුම සම්පූර්ණයෙන්ම වෙන් කර ඇත්තේ මෙම කුලයේ ශාක විස්තර කිරීම සඳහාය.

බොහොමයක් ශාක කුල එක් වෙලුමක් තුළ පමණක් ඇතුළත් කර ඇති නමුත් ශාක කුල කිහිපයක් වෙලුම් දෙකක හෝ ඇතැම්විට 3 ක ඇතුළත් කර ඇත. ඒවා නම් EUPHORBIACEAE-11 සහ 13 (එකම කතෘ), POLYGALACEAE – 6 සහ 10 (කතාවරු දෙදෙනෙක්), RUBIACEAE – 6 සහ 12 (කතාවරු 4), FABACEAE – 1,7 සහ 9 (කතාවරු 3) එමෙන්ම මෙම කාන්ඩය සැකසීමේදී සාමාන්‍යයෙන් රණිල කුලය (FABACEAE) යටත් විස්තර කරන නිදිකුම්බා උප කුලය (MIMOSACEAE) වෙනම කුලයක් ලෙසට සලකා ඉහත FABACEAE කුලය විස්තර කිරීමට දායක නොවූ කතාවරයෙක් විසින් විස්තර කිරීම සිදුකර ඇත.

සමස්ථ බීජ ශාක සඳහා අදාල වල I-XIV දක්වා වෙලුම් සැකසීමට අදාල සියලු කතාවරුන් පිලිබඳව සලකන විට මෙම අත්පොත් කාන්ඩය සැකසීම සඳහා කතාවරු 80 දෙනෙකුගේ දායකත්වය ලැබී ඇත. ඉන් බහුතරයක් එනම් 64 දෙනෙකු පමණ විදේශීය ජාතිකයන් වන අතර 16 දෙනෙක් ශ්‍රී ලාංකිකයන් වේ. මෙම අත්පොත් කාන්ඩයේ ප්‍රධාන සංස්කාරකවරයා ලෙස ද කටයුතු කල ජේරාදෙනිය විශ්ව විද්‍යාලයේ සම්මානිත මහාචාර්ය එම්.ඩී. දසනායකයන් මෙම කාර්යයේදී අති විශාල කාර්යය භාරයක් සිදුකරන ලද අතර එතුමන් පසුගිය වසරේදී අප අතරින් සමුගත් බවද සඳහන් කිරීම අවශ්‍ය වේ.

එසේම මෙම අත්පොත් කාන්ඩය සඳහා දායකත්වය දැක්වූවන් පිලිබඳ වැඩිදුරටත් විමසන විට පෙනීයන එක් කරුණක් වන්නේ මුල් වෙලුම් සැකසීම සඳහා විදේශිකයන් වැඩි ප්‍රමාණයක් දායක වී ඇති බවත් අවසන් වෙලුම් සැකසීම සඳහා වැඩි දායකත්වයක් දක්වා ඇත්තේ ශ්‍රී ලාංකික ශාක විද්‍යාඥයන් බවත් වේ.